

HU

HU

HU

EURÓPAI BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2010.7.1.
COM(2010)348 végleges

A BIZOTTSÁG ZÖLD KÖNYVE

**a fogyasztók és a vállalkozások javára szolgáló európai szerződési jog felé történő
előrehaladás szakpolitikai választási lehetőségeiről**

A BIZOTTSÁG ZÖLD KÖNYVE

a fogyasztók és a vállalkozások javára szolgáló európai szerződési jog felé történő előrehaladás szakpolitikai választási lehetőségeiről

1. A ZÖLD KÖNYV CÉLJA

A belső piac nagyszámú szerződésre épül, amelyekre nézve a különböző nemzeti szerződési jogok az irányadóak. A nemzeti szerződési jogok közötti eltérések mégis további tranzakciós költségeket és jogbizonytalanságot okozhatnak a vállalkozásoknak, és csökkenthetik a fogyasztói bizalmat a belső piacon. A szerződési jogi szabályok eltérései szükségessé tehetik, hogy a vállalkozások kiigazítsák szerződési feltételeiket. Emellett a tagállami jogszabályok ritkán elérhetőek más európai nyelveken, aminek következtében a piaci szereplőknek olyan jogász tanácsát kell kérniük, aki ismeri annak a jogrendszernek a jogszabályait, amelyet választani kívánnak.

Részint a fenti okokból kifolyólag a fogyasztók és a vállalkozások – kiváltképpen a korlátozott erőforrásokkal rendelkező kis- és középvállalkozások (kkv-k) – idegenkedhetnek attól, hogy határokon átnyúló ügyleteket végezzenek. Ez az idegenkedés pedig akadályozza a határokon átnyúló versenyt, és ezzel csökkenti a társadalmi jólétet. A kis tagállamok fogyasztói és vállalkozói különösen kedvezőtlen helyzetbe kerülhetnek.

A Bizottság azt szeretné, ha a polgárok teljes mértékben részesülnének a belső piac előnyeiből. Az Uniónak többet kell tennie a határokon átnyúló ügyletek megkönnyítéséért. E zöld könyv célja, hogy felvázolja a belső piac megerősítésének az európai szerződési jog előrevitele révén lehetséges módjait, továbbá hogy nyilvános konzultációt indítson ezekről a szakpolitikai lehetőségekről. A konzultáció eredményeinek értékelésétől függően, a Bizottság 2012-ig további fellépésre tesz javaslatot. Az esetleges jogalkotási javaslatot megfelelő hatásvizsgálat fogja kísérni.

2. ELŐZMÉNYEK

Az *európai szerződési jogról* szóló 2001. évi közleményében¹ az Európai Bizottság kiterjedt nyilvános konzultációt indított a tagállami szerződési jogok közötti eltérésekből származó problémákról, és az e területre vonatkozó esetleges fellépésről. A hozzászólások fényében a Bizottság 2003-ban cselekvési tervet² adott ki, amelyben javaslatot tett az európai szerződési jog minőségének és koherenciájának javítására annak révén, hogy olyan közös referenciakeretet hoznak létre, amely tartalmazza a jogalkotáskor vagy jogszabály-módosításkor az uniós jogalkotó által alkalmazandó közös elveket, terminológiát és mintaszabályokat. Javaslatot tett továbbá a fogyasztói szerződési jog terén meglévő uniós vívmányok felülvizsgálatára a következetlenségek és szabályozási hiányosságok megszüntetése céljából³. A felülvizsgálat eredményeként 2008 októberében a Bizottság

¹ COM(2001) 398, 2001.7.11.

² COM(2003) 68, 2003.2.12.

³ Lásd továbbá „az európai szerződésjog és a közösségi vívmányok felülvizsgálata tekintetében a követendő útról” szóló bizottsági közleményt, COM (2004) 651, 2004.10.11.

előterjesztette a fogyasztói jogokról szóló irányelv tervezetét⁴. Ezen intézkedés célja a belső kiskereskedelmi piac fellendítése volt.

A Bizottság a 6. kutatási keretprogramban támogatás formájában finanszírozta, és szoros figyelemmel kísérte annak a nemzetközi egyetemi hálózatnak a munkáját, amely előkészítő jogi kutatást végzett a közös referenciakeret elfogadása céljából. 2008 végén lezárult a kutatómunka, aminek eredményeként közzétették a közös referenciakeret tervezetét (a továbbiakban: közös referenciakeret-tervezet)⁵. A közös referenciakeret-tervezet polgári jogi – többek között a szerződési jogra és a szerződésen kívüli károkozás jogára vonatkozó – elveket, fogalommeghatározásokat és mintaszabályokat ölel fel.⁶ Egyaránt tartalmaz kereskedelmi és fogyasztói szerződésekre vonatkozó rendelkezéseket.

A közös referenciakeret-tervezet több korábbi, európai és nemzetközi szinten végzett projektre épül. Egy prominens európai egyetemi oktatókból álló hálózat⁷ dolgozta ki az európai *szerződési jog elveit* azzal a céllal, hogy egységes szerződési jogot teremtsen a belső piac számára. Különböző nemzetközi és regionális szervezetek, amelyek elismerik, hogy az eltérő szerződési jogi szabályok akadályokat gördíthetnek a nemzetközi kereskedelem útjába, azon dolgoznak, hogy egységes mintaszabályok biztosításával csökkentsék ezeket az akadályokat. Az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL) megalkotta az áruk vállalkozások közötti adásvételének közel világméretű szabványát – az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló bécsi egyezményt⁸, – amely alapesetben alkalmazandó, ha a felek nem választották más jog alkalmazását. A Nemzetközi Intézet a Magánjog Egységesítéséért (UNIDROIT) kidolgozta a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelveit, amelyek mintaszabályokat jelentenek az áruk értékesítése és a szolgáltatások nyújtása esetében. Az említett eszközök olyan szabványokat alkotnak, amelyek mintaszabályul szolgálnak a jogalkotóknak világszerte⁹, továbbá a kereskedelmi szerződések azon részes feleinek is, akik ugyan szerződéseik egyes aspektusaira nézve nem köthetik ki azokat irányadó jogként, hivatkozás útján azonban mégiscsak beépíthetik e szabványokat, amint azt a Róma I. rendelet¹⁰ 3. cikke – annak (13) preambulumbekkezdésére is figyelemmel – világossá teszi. Mindazonáltal az említett eszközök alkalmazási köre a vállalkozási üzleti szerződésekre, illetve a bécsi egyezmény esetében az áruk adásvételére korlátozódik. Emellett nincs olyan mechanizmus, amely biztosítaná a tagállamokon belüli egységes értelmezésüket. Végezetül ezek az eszközök nem korlátozhatják a kötelező erejű tagállami szabályok alkalmazását.

⁴ COM(2008) 614, 2008.10.8.

⁵ Von Bar, C., Clive, E. and Schulte Nölke, H. (eds.), Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law [Az európai magánjog elvei, meghatározásai és mintaszabályai]. Draft Common Frame of Reference (DCFR) [A közös referenciakeret tervezete, kkrt], München, Sellier, 2009.

⁶ Ezek némelyike az Association Henri Capitant és a Société de législation comparée által kidolgozott elvekből és mintaszabályokból merített, („European Contract Law. Materials for a Common Frame of Reference : Terminology, Guiding Principles, Model Rules”, Ass. H. Capitant et SLC, 2008, Sellier European law publishers).

⁷ Az európai szerződési joggal foglalkozó bizottság elnevezésű hálózatot az összes tagállam egyetemi oktatói alkották, és Ole Lando elnöklésével 1982 és 2001 között fejtette ki a tevékenységét.

⁸ A bécsi egyezményt eddig 74 ország ratifikálta. Az uniós országok között említésre méltó kivétel az Egyesült Királyság, Portugália és Írország.

⁹ Például a Gazdasági Jog Afrikai Harmonizációjának Szervezete szerződésekre vonatkozó egységes jogszabályon dolgozik, amelynek megszövegezésére nagyrészt az UNIDROIT Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei alapján kerül sor. Az 1999. évi kínai szerződési jogi törvény is merített az UNIDROIT alapelveiből és az európai szerződési jog elveiből.

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.), (HL L 177., 2008.7.4., 6. o.)

Az európai szerződési jogra vonatkozó jogszabály elősegíthetné, hogy az Unió teljesítse gazdasági céljait, és kilábaljon a gazdasági válságból. A 2010 és 2014 közötti időszakra szóló stockholmi program¹¹ kimondja, hogy a jog érvényesülésén alapuló európai térségnek a belső piacon folyó gazdasági tevékenység támogatását kell szolgálnia. A program felkéri a Bizottságot, hogy terjesszen elő a közös referenciakeretre vonatkozó javaslatot, és vizsgálja tovább a szerződési jog kérdését. A Bizottság „Európa 2020” című közleménye¹² elismeri az alábbiak szükségességét: a más uniós tagállamokban működő partnerekkel való szerződéskötés egyszerűsítése és költségeinek csökkentése mind a fogyasztók, mind a vállalkozások számára, a fogyasztói szerződésekre vonatkozó harmonizált megoldások bevezetése uniós modellként szolgáló szerződéses klauzulák kidolgozásával és egy nem kötelezően alkalmazandó európai szerződési jog felé tett lépések felgyorsításával. Az európai digitális menetrend¹³, amely az Európa 2020 stratégia keretében elfogadott első kiemelt kezdeményezés, arra irányul, hogy a jogi széttagoltság megszüntetése révén kiaknázzák a belső digitális piac tartós gazdasági és társadalmi előnyeit. Az ebben javasolt fellépés hivatkozik „a szerződési joggal kapcsolatos eszközre vonatkozó javaslat(ra) [...] a szerződési jog töredezettségének megszüntetése érdekében, különös tekintettel az internetes környezetre”.

Az Unió az eltérő szerződési jogi jogszabályokkal összefüggő piaci korlátok eltávolítására irányuló hatékony eszközök elfogadása révén megszüntethetné a szerződési jogi joghézagokat. Az európai szerződési jogi eszköz – amennyiben kellően felhasználóbarát és megfelelő jogbiztonságot nyújt – mintául is szolgálhatna, kiváltképpen azon nemzetközi szervezetek számára, amelyek az Uniót tekintik a regionális integráció modelljének¹⁴. Az Unió ily módon vezető szerepet játszhatna e terület egységes nemzetközi szabványainak meghatározásában, mindez pedig világszintű versenyelőnyhöz juttathatná az európai gazdaságot.

Megbízatásának teljesítése érdekében a Bizottság szakértői csoportot¹⁵ állított fel annak tanulmányozására, hogy megvalósítható-e olyan felhasználóbarát európai szerződési jogi eszköz, amely képes hasznát hajtani a fogyasztók és a vállalkozások számára, és egyidejűleg jogbiztonságot is teremt. A csoport segíteni fogja a Bizottságot a közös referenciakeret-tervezet szerződési jogot közvetlenül vagy közvetetten érintő részeinek kiválasztásában, a kiválasztott részek átszerkesztésében, felülvizsgálatában és kiegészítésében. Figyelembe veszi továbbá az e területre vonatkozó egyéb jelentős forrásokat, valamint a mostani konzultáció hozzászólásait. A csoport összegyűjti az Unió különféle jogi tradícióira és az érdekelt felek érdekeire vonatkozó szakismeretet. Tagjai, akiket polgári jog – és különösen a szerződési jog – neves szakértői közül választottak ki, függetlenül, a köz érdekében járnak el. A szakértői csoport folyamatban lévő tevékenysége során figyelembe veszi az e zöld könyvvel elindított nyilvános konzultáció eredményeit.

¹¹ 2009. december 2-i, 17024/09. sz. tanácsi jogi aktus

¹² COM(2010) 2020, 2010.3.3.

¹³ Lás „Az Európai digitális menetrend” című bizottsági közleményt – COM (2010) 245, 2010.5.19.

¹⁴ Például a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (1967-ben hozták létre) vagy a nemrégiben létrejött Dél-amerikai Nemzetek Uniója (2008).

¹⁵ A Bizottság határozata (2010. április 26.) az európai szerződési jog közös referenciakeretének szakértői csoportja létrehozásáról (HL L 105., 2010.4. 27., 109. o.)

3. A BELSŐ PIAC KIHÍVÁSAI

A belső piac kiteljesítésének számos akadály áll az útjában, amelyek megakadályozzák a teljes piaci potenciál érvényre jutását. A belső piac zavartan működését szabályozási, nyelvi és egyéb akadályok¹⁶ gátolják. Az európai szerződési jogról szóló 2001. évi közleménnyel párhuzamosan indított konzultáció során, valamint az Eurobarométer-felmérésekből¹⁷ és más tanulmányokból¹⁸ az derült ki, hogy a nemzeti szerződési jogok jellemzőinek eltérései szintén az említett akadályok közé tartoznak.

3.1. A fogyasztói szerződések

Eltérések nem csupán az európai jog által nem szabályozott területeken (pl.: az általános szerződési jog) érhetők tetten, hanem olyanokon is (pl. a fogyasztóvédelmi jog), amelyeket uniós szinten részlegesen harmonizáltak a minimális szintű összehangolás elve alapján. Ez utóbbi ugyanis teret engedett a fogyasztóvédelmi jogra vonatkozó eltérő tagállami megközelítéseknek.

A fogyasztói szerződések terén az Unió egységes kollíziós szabályokat léptetett életbe azzal a céllal, hogy megfelelő védelmet biztosítsanak a fogyasztóknak, ha olyan más tagállamokból származó vállalkozásokkal szemben folyamodnak jogorvoslatért, amelyekkel korábban szerződést kötöttek. Közelebbről; a Róma I. rendelet 6. cikke értelmében, amennyiben a vállalkozó üzleti tevékenységét abban az országban folytatja vagy tevékenysége abba az országba irányul, ahol a fogyasztó szokásos tartózkodási helye található, akkor – jogválasztás hiányában – ennek az országnak a joga alkalmazandó. Ha a felek a fogyasztó szokásos tartózkodási helye szerinti ország jogától eltérő jogot választanak, a szerződés nem foszthatja meg a fogyasztót az e jog által biztosított védelemtől¹⁹. E szabály következtében a fogyasztók bízhatnak abban, hogy vita esetén a bíróságok biztosítani fogják, hogy legalább a szokásos tartózkodási helyük szerinti országban garantálttal azonos szintű védelemben részesüljenek.

A vállalkozások szempontjából ez a szabály azt jelenti, hogy a határokon átnyúló értékesítés során fogyasztókkal kötött szerződéseik az érintett fogyasztók szokásos tartózkodási helye szerinti országok különböző hatályos szabályai alá tartoznak, függetlenül attól, hogy történt-e jogválasztás vagy sem. A határokon átnyúló kereskedelmet folytatni kívánó vállalkozásoknak esetleg magas jogi költségeket kell viselniük, amennyiben szerződéseik külföldi fogyasztói jog hatálya alá tartoznak. Szélsőséges esetben néhány vállalkozás akár meg is tagadhatja a határokon túlra történő értékesítést, és ezáltal a szóban forgó vállalkozás potenciális fogyasztóit saját nemzeti piacaira korlátozhatják, elzárva előlük a belső piacon kínált szélesebb választékot és alacsonyabb árakat. Ez különösen az e-kereskedelmi ügyleteket érintheti. A járulékos költségek és kockázatok miatt az eladó még abban az esetben is megtagadhatja a más tagállamok fogyasztóival való szerződéskötést, ha az összes tagállam fogyasztói hozzáférhetnek a weboldalához. Például a határokon átnyúló e-kereskedelmi ajánlatok 61%-a esetében a vásárlók főként azért nem voltak képesek rendelni, mivel a

¹⁶ Pl.: a postai szolgáltatások kézbesítési problémái, kifizetésekkel kapcsolatos problémák.

¹⁷ Lásd például a 292. sz. különleges Eurobarométer-felmérést (2008), valamint a 278. sz. Eurobarométer-gyorsfelmérést (2009).

¹⁸ Lásd például az európai szerződési jogra vonatkozó Clifford Chance felmérést (2005).

¹⁹ A gyengébb fél védelmére irányuló hasonló kollíziós szabályok más szerződéstípusok – például a biztosítási szerződések és a fuvarozási szerződések – esetében is vannak, lásd a Róma I. rendelet 7., illetve 5. cikkét.

vállalkozások elutasították a lakóhelyük szerinti ország kiszolgálását²⁰. Ennélfogva részben kihasználatlanul maradnak a határokon átnyúló e-kereskedelem lehetőségei, ami egyaránt károsítja a vállalkozásokat (különösen a kkv-kat) és a fogyasztókat.

A fogyasztói jogokról szóló irányelvre irányuló bizottsági javaslat²¹ oly módon kezeli e problémák egy részét, hogy a fogyasztói szerződési jog terén meglévő jogszabályok egyszerűsítését és egységes szerkezetbe foglalását célozza, építve az említett jogterület teljesen harmonizált alapvető belső piaci aspektusaira. Mindazonáltal az irányelv, még ha a javaslat szerinti formában fogadnák el, akkor sem hozná teljes mértékben összhangba a tagállamok nem harmonizált területekre vonatkozó nemzeti szerződési jogi szabályait. Továbbá a teljes körűen összehangolt rendelkezéseket az általános szerződési jog más nemzeti rendelkezéseire figyelemmel kellene alkalmazni²². Emellett az Európai Parlamentben és a Tanácsban folytatott kétéves intenzív egyeztetés rávilágított a teljes körű összehangoláson alapuló megközelítés korlátaira. Tehát a tagállami szerződési jogok közötti eltérések még az irányelv elfogadását követően is valóságosak maradnak, és a határokon átnyúló értékesítést folytatni kívánó vállalkozásoknak idomulniuk kell ezekhez.

3.2. A vállalkozásközi üzleti szerződések

A vállalkozásközi üzleti szerződésekben a felek szabadon megválaszthatják a szerződésükre irányadó jogot. A meglévő eszközöket is beépíthetik a szerződéseikbe, így például az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló bécsi egyezményt és az UNIDROIT Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelveit. A vállalkozásoknak azonban nem áll módjukban az összes tagállamban egységesen alkalmazható és értelmezhető közös európai szerződési jogot választani.

Az erős alkupozícióval rendelkező nagyvállalatok biztosítani tudják, hogy szerződéseik egy konkrét nemzeti jog hatálya alá tartozzanak. Mindez több nehézséget okozhat a kkv-k számára, és így akadályokat emelhet az egész Unióra kiterjedő egységes kereskedelmi politika érvényesítésének útjába, ezáltal meggátolhatja, hogy a vállalkozások kihasználják a belső piac lehetőségeit. Ezenfelül az eltérő szerződési jogi rendszereknek való megfelelés biztosítása, valamint a más tagállamokban alkalmazandó eltérő nyelvű jogszabályokkal kapcsolatos információk megszerzése megnövelheti a jogi költségeket.

Jóllehet egyes, komoly nemzetközi dimenzióval rendelkező ágazati szerződéstípusoknál (pl. a hajózási szerződések esetében) a vállalkozások már ismerhetik az ilyen típusú ügyletek szabályozására általánosan alkalmazott jogszabályokat, azonban nem feltétlenül mindig ez a helyzet. Emellett az általánosabb kereskedelmi ügyletek tekintetében a vállalkozások előnyhöz juthatnának az európai szerződési jog egységes szabályait megállapító eszköz révén, amely könnyen hozzáférhető volna az összes hivatalos nyelven. Mindez nagyobb biztosítékot nyújtana a határokon átnyúló kereskedelmet folytató vállalkozásoknak, amelyek – a más tagállamok vállalkozásaival kötött összes üzlet során ezt alkalmazva – hamar kiismerhetnék ezt a rendszert. Az említett üzletek során az a benyomásuk alakulhatna ki továbbá, hogy a tagállami szerződési jogok alternatíváját képező, a közös nemzeti jogi tradíciókból egyértelmű és felhasználóbarát módon merítő, semleges és korszerű szerződési jogi szabályozást

²⁰ Lásd az EU-ban a vállalkozások és a fogyasztók közötti, határokon átnyúló e-kereskedelemről szóló bizottsági közleményt – COM(2009) 557, 2009.10.22.

²¹ COM(2008) 614.

²² Például a tájékoztatási kötelezettségek megsértése miatti jogorvoslatok esetében.

alkalmaznak. Ez a lehetőség kiváltképpen vonzó lenne az első alkalommal új piacokra lépő kkv-k számára.

4. AZ EURÓPAI SZERZŐDÉSI JOG LEGMEGFELELŐBB ESZKÖZÉNEK MEGVÁLASZTÁSA

Az európai szerződési jogi eszköznek választ kell adnia az eltérő szerződési jogok fentiekben körvonalazott problémáira, anélkül, hogy további nehézségeket vagy bonyodalmakat okozna a fogyasztóknak vagy a vállalkozásoknak. Emellett magas szintű fogyasztóvédelmet is kell biztosítani. Alkalmazási területét tekintve az eszköznek átfogónak és önállóknak kell lennie abban az értelemben, hogy a lehetséges mértékben korlátozni kell a nemzeti jogszabályokra vagy a nemzetközi jogi aktusokra történő hivatkozásokat. A jövőbeni eszköz jogi jellege, alkalmazási területe és tárgyi hatálya vonatkozásában több választási lehetőséget azonosítottunk.

4.1. Milyen jogi jelleget kell öltetnie az európai szerződési jogi eszköznek?

Az európai szerződési jogi eszköz az uniós jogalkotás következetességének és minőségének javítására irányuló, jogilag nem kötelező eszköztől a számos eltérő nemzeti szerződési jogi szabályozás alternatívájaként egységes szerződési jogi szabályokat megállapító, kötelező erejű jogszabályig terjedhet. Általános észrevételként elmondható, hogy az uniós eszközt az összes hivatalos nyelven hozzáférhetővé tennénk. Ennek az összes érintett szereplő hasznát látná: az iránymutatást igénylő jogalkotók, a szabályokat alkalmazó bírák, valamint a szerződési feltételeket megtárgyaló felek.

1. választási lehetőség: A szakértői csoport eredményeinek közzététele

A szakértői csoport tevékenységének eredményét könnyen hozzáférhetővé tehetnénk oly módon, hogy azonnal közzé tesszük a Bizottság weboldalán. Ez egyáltalán nem igényelne uniós szintű jóváhagyást. Ha a szakértői csoport gyakorlatias és felhasználóbarát szöveget alkot, akkor az ötletforrássul szolgálhat az európai és tagállami jogalkotók számára a jogszabályok megfogalmazásakor, valamint a szerződő felek számára az általános szerződési feltételek megszövegezésekor. Felhasználható volna továbbá a felsőoktatásban és a szakképzésben a különböző tagállami szerződési jogi tradíciókból merítő gyűjteményként. E munka széles körű felhasználása hosszabb távon hozzájárulhatna a nemzetközi szerződési jogok önkéntes konvergenciájához.

Ez a megoldás azonban nem szüntethetné meg a belső piaci akadályokat. Egy olyan szöveg, amely a bíróságok és a jogalkotók szemében nem rendelkezik hivatalos jelleggel és autoritással, nem csökkentené érdemben a szerződési jog eltéréseit.

2. választási lehetőség: Hivatalos „eszköztár” a jogalkotó számára

a) Az „eszköztárra” vonatkozó bizottsági aktus

A szakértői csoport eredményeiből merítve a Bizottság elfogadhat egy európai szerződési jogról szóló aktust (pl.: közleményt vagy bizottsági határozatot), amelyet a jogszabályok koherenciájának és minőségének biztosítására szolgáló referenciaeszközként kellene alkalmaznia. A Bizottság az „eszköztárat” használná új jogszabályok megfogalmazásakor vagy meglévő intézkedések felülvizsgálatakor. Ez az eszköz azonnal hatályba lépne, mielőtt a Bizottság elfogadná, anélkül hogy szükség volna a Parlament és a Tanács jóváhagyására.

Ebben az esetben azonban a Parlament és a Tanács módosításaik előterjesztésekor nem volnának kötelesek figyelembe venni a dokumentum ajánlásait.

b) Az „eszköztárra” vonatkozó intézményközi megállapodás

A Bizottság, a Parlament és a Tanács intézményközi megállapodást köthetne az európai szerződési jogra vonatkozó „eszköztárról”, hogy az e jogterületre vonatkozó jogalkotási javaslatok megszövegezésekor és megvitatásakor következetesen hivatkozzanak annak rendelkezéseire. Az intézményközi megállapodásra irányuló javaslat hatálybalépését megelőzően egyeztetést igényelne a három jogalkotó között, viszont a hatásai mindhárom intézmény számára hozzáadott értéket jelentenének. Az intézmények kötelesek volnának figyelembe venni az ajánlásokat az új jogalkotási aktusok előkészítése és elfogadása során.

Bármely „eszköztárnak” az a hátránya, hogy nem járna azonnali, kézzelfogható belső piaci előnyökkel, hiszen a jogi eltéréseket nem szüntetné meg. Ezenfelül a jogalkotó „eszköztára” nem garantálhatná, hogy a bíróságok következetesen alkalmazzák és értelmezzék az uniós szerződési jogot.

3. választási lehetőség: Az európai szerződési jogról szóló bizottsági ajánlás

Az európai szerződési jogi eszközt csatolhatnánk a tagállamoknak címzett bizottsági ajánláshoz, arra ösztönözve őket, hogy építsék be az eszközt nemzeti jogszabályaikba. Ez az ajánlás lehetővé tenné a tagállamok számára az eszköz önkéntes és fokozatos átültetését nemzeti jogszabályaikba. Emellett az Európai Unió Bíróságának joghatósága kiterjedne az ajánlás rendelkezéseinek értelmezésére.

Az alábbi két lehetőséget vehetnénk fontolóra:

- a) Az ajánlás arra ösztönözhetné a tagállamokat, hogy nemzeti szerződési jogszabályaikat az ajánlott európai eszközzel váltsák fel. Az Egyesült Államokban sikeresen alkalmazták ezt a megközelítést, amikor a kereskedelmi jogi szakértők által kidolgozott és semleges, félállami szervezetek²³ által jóváhagyott Egységes Kereskedelmi Törvénykönyvet egyetlen kivétellel mind az 50 állam elfogadta.
- b) Az ajánlás arra ösztönözhetné a tagállamokat, hogy az európai szerződési jogi eszközt opcionális szabályozásként építsék be a jogukba, a nemzeti jog alternatíváját kínálva a szerződő felek számára. Az e módszert választó tagállamokban egyéb alternatív eszközök (pl. az UNIDROIT Alapelvei) mellett választhatnák az európai opcionális eszközt a szerződésekre alkalmazandó jogként.

Az ilyen ajánlás nem bírna kötelező erővel a tagállamokra, és lehetővé tenné számukra annak megválasztását, hogy miként és mikor hajtják végre az eszközt nemzeti jogrendszerükben. Ennélfogva ez a megoldás magában hordja a következetlen és hiányos tagállami

²³ A Uniform Law Commission [Egységes Jogi Bizottság] – amelynek az a célja, hogy amikor az egységesség gyakorlati haszonnal jár és kívánatos, megfogalmazza az egységes állami jogszabályokat, és előmozdítsa azok törvénybe iktatását – és az American Law Institute [Amerikai Jogi Intézet] – amely tekintélyes tudományos tevékenységet folytat a jog egyértelműsítése, korszerűsítése és javítása érdekében – rendszeresen felülvizsgálta és közösen hagyta jóvá az Egységes Kereskedelmi Kódexet.

megközelítések kockázatát. A tagállamok különbözőképpen és eltérő időpontban vagy egyáltalán nem iktatnák törvénybe az ajánlást.

4. választási lehetőség: A szabadon választható európai szerződési jogi eszközt létrehozó rendelet

A rendelet az egyes tagállamok „2. szabályozásának” tekinthető, opcionális eszközt hozhatna létre, így a két belföldi jogi szabályozás közötti választási lehetőséget biztosítana a felek számára²⁴.

A rendelet átfogó és lehetőség szerint önálló szerződési jogi szabályokat iktatna be a 27 tagállam nemzeti jogrendszereibe, amelyeket a felek a szerződéseiket szabályozó jogként választhatnának²⁵. A rendelet elsősorban azoknak a feleknek nyújtana alternatív szabályokat, akik a belső piacon kívánnak tevékenykedni²⁶. Az eszközt vagy kizárólag a határokon átnyúló szerződések terén alkalmazhatnák, vagy pedig a határokon átnyúló és a belföldi szerződésekben egyaránt (lásd a 4.2.2. szakaszt).

A szabadon választható eszköz jellegénél fogva csupán akkor jelentene kézzelfogható megoldást a szabályozási eltérésekből származó problémákra, ha kellően világos az átlagos felhasználó számára, és jogbiztonságot teremt. Ezek az előfeltételei, hogy kellő bizalmat alakítsanak ki a szerződő felekben az eszköz iránt ahhoz, hogy ezt válasszák szerződésük elsődleges jogalapjául. Mindenekelőtt biztosítani kell a fogyasztókat, hogy a jogaik nem kerülnek veszélybe, ha az említett jogalapon kötnek szerződést. Az opcionális eszköznek a jogilag kötelező rendelkezések – így a fogyasztóvédelmi előírások²⁷ – alkalmazását is befolyásolnia kell ahhoz, hogy belső piaci szempontból működőképes legyen. Lényegében ez volna a hozzáadott értéke a meglévő szabadon választható szabályozásokhoz – pl. a bécsi egyezményhez – képest, amelyek nem korlátozhatják a kötelező erejű nemzeti szabályok alkalmazását.

Az opcionális eszköznek nyilvánvalóan magas szintű fogyasztóvédelmet kellene biztosítania²⁸.

Ha következetesen hivatkoznának egy egységes szabályrendszerre, akkor szükségtelenné válna, hogy a bírák és a gyakorló jogi szakemberek esetenként külföldi jogrendszereket tanulmányozzanak, ahogyan a jelenlegi kollíziós szabályok keretében történik. Mindez nem csupán a vállalkozások költségeit, hanem az igazságszolgáltatási rendszerre nehezedő adminisztratív terhet is csökkentené.

²⁴ Lásd továbbá az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét, INT/499, 2010.5.27.

²⁵ Ezek a szerződési jogi szabályok a nemzetközi magánjog alkalmazásában szintén az egyes tagállamok nemzeti jogának részét képeznék.

²⁶ Lásd Mario Monti 2010. május 9-i, „Az egységes piac új stratégiája” című, az Európai Bizottság elnökének címzett jelentését: „A 28. rendszer előnye, hogy kiszélesíti az egységes piacon tevékenykedő vállalkozások és polgárok lehetőségeit: ha az egységes piac az elsődleges a számukra, választhatják az összes tagállamban érvényes, szabványos és egységes jogi keretet”. Lásd továbbá a Bölcsék Tanácsa által az Európai Tanácsnak készített jelentést az EU jövőjéről 2030-ig, „Az Európa 2030 Projekt: Erőpróbák és lehetőségek”, 2010. május: „A polgárok számára lehetőséget kell teremteni arra, hogy az európai jogállást válasszák (a „28. jogrendszer”), amely a jelenlegi 27 rendszer mellett a polgári, illetve kereskedelmi jog meghatározott területeihez tartozó szerződéses viszonyokra vonatkozna.”

²⁷ Magában az eszközben kellene tisztázni a Róma I. rendelethez való viszonyát.

²⁸ Lásd az Európai Unió működéséről szóló szerződés 12. cikkét.

Az ilyen szabadon választható eszköz komoly belső piaci előnyöket érhetne el anélkül, hogy mélyebben bele kellene avatkoznunk a nemzeti jogrendszerbe. Ennélfogva az opcionális eszköz – a szubszidiaritás elvének megfelelően – a nemzeti jogrendszerek teljes körű összehangolásának alternatíváját jelenthetné, arányos megoldást kínálva az eltérő nemzeti szerződési jogokból származó belső piaci akadályokra.

Másfelől kritika fogalmazható meg a szabadon választható európai eszközzel szemben a jogi környezet bonyolítása miatt. A párhuzamos rendszer kiépítésével a jogi környezet bonyolultsága továbbra is kihívást támasztana, és világos tájékoztatást tenne szükségessé ahhoz, hogy a fogyasztók megértsék a jogaikat, és azok alapján tájékozottan dönthessék el, hogy az alternatívát jelentő jogalapon kívánnak-e szerződést kötni.

5. választási lehetőség: Az európai szerződési jogról szóló irányelv

Az európai szerződési jogról szóló irányelv közös minimumszabályok alapján harmonizálhatná az európai szerződési jogot. A tagállamok megtarthatnák fokozottabb védelmet nyújtó szabályait, amennyiben azok összhangban állnak a Szerződéssel. Annak érdekében, hogy növeljük az átláthatóságot a több országban tevékeny fogyasztók és vállalkozások számára, előírhatnánk továbbá, hogy az említett szabályokból adódó eltéréseket be kell jelenteni a Bizottságnak, majd pedig közzé kell tenni azokat.

A fogyasztói szerződések tekintetében az irányelv a Szerződés által megkövetelt magas szintű fogyasztóvédelemre épülne, és kiegészítené a fogyasztói vívmányokat, többek között a jövőbeli fogyasztói jogi irányelv rendelkezéseit.

Az ilyen irányelv csökkenthetné a jogi eltéréseket azáltal, hogy bizonyos fokú konvergenciát valósítana meg a nemzeti szerződési jogok között. Ez pedig erősíthetné a bizalmat, kiváltva a határokon átnyúló ügyletekbe bocsátkozó fogyasztók és kkv-k körében. Az irányelv révén elért minimális szintű összehangolás azonban nem szükségképpen vezetne a szabályok egységes végrehajtásához és értelmezéséhez²⁹. A határokon túl árukat és szolgáltatásokat kínáló vállalkozásoknak továbbra is alá kellene vetniük magukat az összes érintett ország eltérő fogyasztói szerződési szabályának. A meglévő fogyasztói szerződési vívmányok azt igazolják, hogy a minimális összehangolásra törekvő irányelvek korlátozott mértékben csökkentik a szabályozási eltéréseket. A határokon átnyúló vállalkozásközi üzleti szerződések terén az irányelv nem volna képes megvalósítani a szükséges jogbiztonságot, és így a vállalkozások továbbra is megfelelési költségeket viselnének.

6. választási lehetőség: Az európai szerződési jog létrehozásáról szóló rendelet

Az európai szerződési jog létrehozásáról szóló rendelet egységes európai szabályozással – többek között a gyengébb fél magas szintű védelmét biztosító, jogilag kötelező szabályokkal – válthatná fel a különféle nemzeti jogszabályokat. E szabályozást nem a felek választása alapján alkalmaznák a szerződésekre, hanem a nemzeti jog értelmében. A rendelet vagy kizárólag a határokon átnyúló ügyletek esetén lépne a nemzeti jogszabályok helyébe, vagy pedig a határokon átnyúló és a belföldi szerződéseknél egyaránt (lásd a 4.2.2. szakaszt).

Ez a megoldás megszüntetné a jogi széttagoltságot a szerződési jog terén, továbbá elérné a rendelet rendelkezéseinek egységes alkalmazását és értelmezését. Az egységes szerződési jogi

²⁹ Ezért a Monti-jelentés azt ajánlja, hogy rendeletek segítségével folytassák az összehangolást, 93. o.

szabályok elősegíthetnék a határokon átnyúló szerződések megkötését, valamint hatékony vitarendezési mechanizmust képezhetnének.

Ez a megoldás ugyanakkor felvethetné a szubszidiaritás és az arányosság kényes kérdését. Előfordulhat, hogy nem arányos az az intézkedés, amely a belső piacon zajló kereskedelem akadályainak leküzdése érdekében egységes szabályrendszerrel (kiváltképpen, ha az a belföldi szerződésekre is kiterjed) váltja fel a különféle nemzeti jogszabályokat.

7. választási lehetőség: Az európai polgári törvénykönyv létrehozásáról szóló rendelet

Ez a megoldás egy lépéssel túlmutat az európai szerződési jog létrehozásáról szóló rendeleten abban az értelemben, hogy nem csupán a szerződési jogra terjedne ki, hanem egyéb típusú kötelezettségekre (pl.: a szerződésen kívüli károkozás joga és a jóhiszemű beavatkozás) is. Egy ilyen jogi aktus még tovább korlátozná azokat az eseteket, amikor vissza kell térni a nemzeti rendelkezésekhez.

Jóllehet a szerződési jogtól eltérő jogterületeken is léteznek a belső piac zavartalan működését akadályozó tényezők, még tisztázásra szorul, hogy a szubszidiaritás alapján milyen mértékben igazolható egy, az európai polgári törvénykönyvhöz hasonló, átfogó jogi aktus.

4.2. Milyen körben kell alkalmazni az eszközt?

A szerződési jogi eszköz több alkalmazási területre is kiterjedhetne.

4.2.1. A fogyasztói és a vállalkozásközi üzleti szerződésekre is ki kell-e terjednie az eszköznek?

Az eszközt minden szerződéstípusra alkalmazhatnák, akár vállalkozásközi, akár fogyasztói ügyletekről legyen szó. Egyes általános szerződési jogi rendelkezések megkülönböztetés nélkül az összes szerződést érintik, az eszköz azonban olyan különös rendelkezéseket is tartalmazhat, amelyek alkalmazására csak bizonyos szerződéstípusok esetén kerülhet sor (például magas szintű fogyasztóvédelmet biztosító, kötelező erejű rendelkezések). Az említett rendelkezések akkor váltanának ki joghatást, ha fogyasztó és vállalkozás részvételével zajló ügyletről van szó³⁰.

Azt is fontolóra vehetnénk, hogy különálló eszköz vonatkozzon a fogyasztói és a vállalkozásközi üzleti szerződésekre. A különálló eszközök elvileg hatékonyabban szabályozhatnák az említett szerződéstípusokra sajátosan jellemző kérdéseket, továbbá egyszerűbb volna kidolgozni és alkalmazni azokat. Az eszközök sokasodása azonban magában rejti a jogszabályi átfedések és következetlenségek veszélyét.

4.2.2. A határokon átnyúló és a belföldi szerződésekre is kiterjedjen-e az eszköz ?

A jogi eltérésekből fakadó problémák általában azokra a határokon átnyúló szerződésekre jellemzők, amelyeknél több nemzeti vagy nemzetközi jogi aktus játszhat közre. Komoly hozzájárulást nyújthatna a belső piac zavartalan működéséhez egy kizárólag a határokon átnyúló szerződésekre vonatkozó eszköz, amely alkalmas volna kollíziós problémák

³⁰ A következetesség érdekében az európai szerződési jogi eszköznek ki kell egészítenie a vonatkozó fogyasztói vívmányokat azáltal, hogy integrálja a követelményeit, ideértve a belső piacon a fogyasztóvédelem terén, a fogyasztói jogi irányelvben elért előrehaladást.

megoldására. Ami a fogyasztói szerződéseket illeti, a vállalkozások két szabályrendszer alapján működhetnének, ezek egyike a határokon átnyúló, a másik pedig a belföldi szerződésekre vonatkozna. A fogyasztókra szintén két szabályrendszer vonatkozna. A határon átnyúló és a belföldi fogyasztói szerződésekre egyaránt alkalmazandó eszköz tovább egyszerűsítene a szabályozási környezetet, viszont azokra a fogyasztókra is kihatna, akik nem szívesen merészkednének a belső piacra, és inkább megtartanák a nemzeti szintű védelmet.

Másrészt a vállalkozásközi üzleti szerződések terén – ahol a szerződési szabadság elve az elsődleges – talán ésszerűtlen volna megtagadni a felektől azt a lehetőséget, hogy az európai eszközt válasszák tisztán belföldi ügyleteikben. A határokon átnyúló és a belföldi szerződésekre is vonatkozó eszköz a határokon túli terjeszkedéshez további ösztönzést adhatna a vállalkozásoknak, amelyek egyetlen szabályrendszert és egységes gazdaságpolitikát alkalmazhatnának.

Az eszköz az online környezetben megkötött szerződéseket (vagy általánosabban a távollévők közötti szerződéseket) is előtérbe állíthatná, noha ez a megközelítés nem nyújtana teljes körű megoldást az ettől eltérő környezetben fennálló belső piaci akadályokra. Az előbbi szerződések teszik ki a belső piaci határokon átnyúló ügyletek jelentős részét, továbbá ezek rendelkeznek a legmagasabb növekedési potenciállal. Ezért az online szférához igazított eszközt dolgozhatnánk ki, amelyet vagy határokon átnyúló és belföldi helyzetekben is, vagy kizárólag határokon átnyúló helyzetekben alkalmazhatnának.

4.3. Milyen tárgyi hatályt kell biztosítani az eszköz számára?

Az európai szerzői jogi eszköz tárgyi hatályát akár szűken, akár tágan is értelmezhetnénk. Mindenesetre az eszköznek ki kell terjednie a kötelező erejű fogyasztói szerződési szabályokra, miközben az uniós vívmányokat tekinti kiindulópontnak.

4.3.1. Az eszköz hatályának szűk értelmezése

Az európai szerződési jogi eszközt az alábbiakra vonatkozó szabályokra korlátozhatnánk: a szerződés fogalma, a szerződéskötést megelőző kötelezettségek, a létrehozás, az elálláshoz való jog, a képviselő, az érvénytelenségi okok, az értelmezés, a szerződések tartalma és joghatása, a teljesítés, a nemteljesítés esetén igénybe vehető jogorvoslatok, az adósi és hitelezői többség, a felek személyében bekövetkezett változás, a szétválás és az összeolvadás, valamint az elévülés³¹. A hangsúlyt a belső piaci akadályokat előidéző, kötelező erejű fogyasztói szerződési jogszabályokra, valamint a fogyasztókat és a kkv-kat megkárosító gyakorlatokra (pl. a tisztességtelen szerződési feltételekre) helyezhetnénk.

4.3.2. Az eszköz hatályának tág értelmezése

Az európai szerződési jogi eszköz – a 4.3.1. szakaszban felsorolt tárgyakon túl – azokhoz kapcsolódó tárgykörökre is kiterjedhetne (pl.: az eredeti állapot helyreállítása, a szerződésen kívüli károkozás, az áruk tulajdonjogának megszerzése és elvesztése, az ingó eszközök tulajdonosi biztosítása).

³¹ Ez a közös referenciakeret-tervezetből merített terminológia csupán jelzésértékű, és nem meríti ki sem az eszköz szerkezetét, sem fogalomkészletét.

4.3.3. *Ki kell-e terjednie az eszköznek különös szerződéstípusokra?*

Az általános szerződési jogi rendelkezések mellett az eszköz a legjellemzőbb szerződéstípusokra vonatkozó különös rendelkezéseket is tartalmazhatna. Belső piaci szemszögből a legáltalánosabb és legfontosabb az áruk adásvételére vonatkozó szerződés.

A szolgáltatási szerződések szintén rendkívül fontosak. Heterogén jellegük miatt azonban külön rendelkezéseket kell megfogalmazni a különös szolgáltatási szerződéstípusok esetén. Például az eszköz rendelkezéseket tartalmazhat az adásvételi típusú szolgáltatási szerződésekre, így például a gépjármű-lízing, illetve a biztosítási szerződésekre vonatkozóan. Ezenfelül a pénzügyi szolgáltatások terén – kiváltképpen a szakmai szervezetek által megkötött – szerződések rendkívül sajátosak és technikai jellegűek, továbbá a jogi környezet e területeken bekövetkező gyakori változása miatt óvatos megközelítést tesznek szükségessé.

Egyes szolgáltatási szerződések tekintetében a kutatók már korábban is javaslatot tettek mintaszabályokra, amelyek ötletforrásul szolgálhatnak. A közös referenciakeret-tervezet például az áruk lízingszerződéseire vonatkozó mintaszabályokat foglal magába. A „Restatement of European Insurance Contract Law” projektcsoport kidolgozta az *európai biztosítási szerződésjog alapelveit*³². Az alapelvek alkalmazási vizsgálata elengedhetetlen annak eldöntéséhez, hogy alkalmazhatóak-e ezek a pénzügyi szolgáltatási szerződésekre, és ha igen, akkor hogyan.

4.3.4. *Az európai polgári törvénykönyv hatálya*

Az európai polgári törvénykönyvnek nem csupán a szerződési jogra kellene kiterjednie (a különös szerződéstípusokat is beleértve), hanem a szerződésen kívüli károkozás jogára, a jogalap nélküli gazdagodásra, valamint a más ügyeibe való jóhiszemű beavatkozásra is.

5. KÖVETKEZTETÉSEK

E zöld könyv célja, hogy nyilvános konzultációt indítson annak feltérképezése érdekében, hogy melyek az érdekeltek irányvonalai és álláspontjai az európai szerződési jog terén választható esetleges szakpolitikai lehetőségek tekintetében.

E zöld könyvet közzé tesszük a Bizottság weboldalán (<http://ec.europa.eu/yourvoice/>). A konzultáció 2010. július 1-től 2011. január 31-ig tart, és bármely érdekelt előtt nyitva áll. Felkérjük a konzultációs folyamatban részt venni szándékozó egyéneket, szervezeteket és országokat, hogy az e dokumentumban szereplő kérdésekre vagy azok némelyikére adott válasz formájában és/vagy a dokumentumban tárgyalt kérdésekre vonatkozó általános észrevételekként küldjék el hozzászólásukat.

A beérkezett hozzászólásokat – esetleg azok összefoglalását – közzé fogjuk tenni, kivéve amennyiben a szerző azon az alapon ellenzi személyes adatainak közzétételét, hogy az ilyen közzététel jogos érdekeinek sérelmével járna. Ebben az esetben a hozzászólást név nélkül tehetjük közzé. Ellenkező esetben a válaszok és észrevételek közzétételére nem kerül sor, és a Bizottság elvileg azok tartalmát sem veszi figyelembe.

³² Principles of European Insurance Contract Law [Az európai biztosítási szerződésjog alapelvei], München, Sellier, 2009.

Ezenfelül, mivel 2008 januárjában az európai átláthatósági kezdeményezés részeként sor került az érdekképviselési (lobbista) nyilvántartás felállítására, felkérjük a szervezeteket, hogy e nyilvántartás segítségével tájékoztassák az Európai Bizottságot és a közvéleményt a céljaikról, finanszírozásukról és szervezeti felépítésükről. A Bizottságnak az a politikája, hogy egyedi hozzászólásnak tekinti az olyan szervezetektől érkező beadványokat, amelyek nem vetették magukat nyilvántartásba.

A konzultációhoz való hozzászólásokat az alábbi e-mailcímre kell küldeni: ils-communication-e5@ec.europa.eu.

Az e konzultációval kapcsolatos kérdések ugyanerre az e-mailcímre vagy az alábbi levelezési címre küldhetők:

European Commission (Európai Bizottság), DG Justice (Jogérvényesülési Főigazgatóság), Unit A2 (A2 egység), Rue de la Loi/Wetstraat 200, B-1049 Brussels (Brüsszel), Belgium.